

Amgylchedd Glân a Thawelwch

Cyflwyniad

Mae cyfanswm y tir di-gyffwrdd yn yr AHNE wedi gostwng o 85% i 71% ers 1997
Mae traffig wedi cynyddu ar y A499 ers 1997 gyda sgil effeithiau amgylcheddol cysylltiol
Codwyd nifer o strwythurau (mastiau a thyrbinau gwynt) yn ddiweddar.
Mae llawer o oleuadau ffordd wedi eu cyfnewid i rai LED yn 2016/7

Mae tangnefedd (“tranquility”) yn nodwedd sy’n cael ei adnabod a’i werthfawrogi fwy-fwy yn y dyddiau prysur yma. Nid yw’n hawdd mesur tangnefedd ond mae’n gyfuniad o dawelwch rhag sŵn peiriannau a diwydiant, ychydig o symudiadau cerbydol ac ymyrraeth arall, ychydig o olau i darfu ar dywyllwch nos. Felly cyfuniad o wahanol ffactorau sy’n creu awyrgylch o dangnefedd ac erbyn hyn mae ardaloedd o’r fath yn eithaf prin drwy’r DU er fod ardaloedd eithaf eang yn yr Alban.

Mae tawelwch neu dangnefedd wedi ei adnabod fel un o rinweddau AHNE Llŷn yn ystod cyfnod paratoi y Cynllun Rheoli gwreiddiol yn 2004/5. Yn sicr mae natur ymylol a phellennig yr ardal yn rhannol rhesymol am hyn sydd wedi golygu nad oes datblygiadau diwydiannol na than adeiledd sylweddol ac ychydig o ymyrraeth gan draffig a pheiriannau . Hefyd mae’r boblogaeth yn weddol isel – tua 6,000 – o ystyried arwynebedd yr ardal.

Yn ogystal â hyn mae safon amgylcheddol y pridd, aer, dŵr a dŵr y môr ar y cyfan yn uchel yn Llŷn a lefelau llygredd yn isel. Felly mae gan yr ardal ddelwedd o amgylchedd lân sydd yn fanteisiol o ran pobol leol ac i ddenu ymwelwyr. Er hynny mae’ n bwysig cynnal, ac os yn bosibl, gwell cyflwr yr amgylchedd leol trwy gyfyngu ar weithgareddau sy’n creu llygredd ac annog gweithgareddau di-lygredd –e.e. dulliau amgen o deithio.

At bwrpas Cynllun Rheoli yr AHNE fe osodwyd yr isod fel Nod Strategol canlynol:

Prif Nod

CYNNAL A GWELLA LEFELAU PRESENNOL O LENDID, TAWELWCH A DIOGELWCH ER SICRHAU FOD TRIGOLION AC YMWELWYR YN MWYNHAU GWELL LLES AC ANSAWDD BYWYD.
--

Nodweddion Arbennig

Aer di-lygredd Llŷn

Mae'r aer yma ym Mhen Llŷn yn lân a di-lygredd. Mae gan yr ardal ddelwedd o un lle gellir mwynhau bod allan a mwynhau awyr iach cefn gwlad ac arfordir. Nid oes unrhyw ddiwydiannau sylweddol, gweithfeydd mawr na phwerdai yn yr ardal. Er nadoes gwybodaeth penodol ar gyfer yr ardal hon ar gael roedd Adroddiad Cyflwr Amgylchedd Gwynedd fodd bynnag (2004) yn cynnwys gwybodaeth ar gyfer Sir Gwynedd ac yn cadarnhau fod lefelau llygredd aer yn isel neu isel iawn (y pedwar prif fath o lygredd aer yw Sylffwr Deuocsid, Gronynnau, Ocsidau Nitrogen a Charbon Monocsid). Ni ragwelir fod unrhyw newid arwyddocaol wedi bod ers paratoi'r Adroddiad honno.

Mae'n ymddangos fod lefelau llygredd yn parhau i ostwng ar lefel genedlaethol. Fodd bynnag mae allyriadau'n dal i gymryd lle o amrywiaeth o wahanol ffynonellau gan amharu ar y tir aer a dŵr gan effeithio ar bobl, cynefinoedd a rhywogaethau. Gall mesurau a phrosiectau lleol ar raddfa fach gynorthwyo i leihau allyriannau a llygredd aer.

Dŵr glân

Ar y cyfan mae'r safon y dŵr yn dda yn yr ardal, y prif faterion sy'n effeithio safon dŵr ardaloedd gwledig megis Llŷn yw llygreddau megis glaw asid, gwrtaith artiffisial a llifiad slyri. Cyfoeth Naturiol Cymru sydd yn gyfrifol am gynnal safon dŵr croyw a dŵr arfordirol yng Nghymru.

Dŵr croyw - Mae safon dŵr afonydd a nentydd yr ardal yn dda ond mae system gofnodi Cyfoeth Naturiol Cymru yn dangos problemau weithiau gyda dŵr afonydd yn Llŷn, yn bennaf gan lygredd yn llifo i afonydd. Y prif broblemau yw:

- Llygredd yn llifo oddi ar dir (tir amaethyddol gan fwyaf);
- Gorlifiad o wrtaith amaethyddol a phlaladdwyr, carthion, dŵr o ddiwydiant;
- Glaw asid.

Mae llawer o wybodaeth am safon dŵr afonydd Gwynedd wedi ei gynnwys ym Mhecyn Gwybodaeth Gwynedd, Asiantaeth yr Amgylchedd (2008). Dim ond 1 afon oddi mewn yr AHNE sydd yn ddigon mawr i'w monitro sef Afon Soch. Mae'r afon yma yn sgorio yn uchel iawn o ran bioleg a chemeg tra mae lefelau llygreddau nitradau a ffosffad yn weddol isel/cymedrol. Nid oes methiannau sylweddol o ran safon dŵr yr afon wedi ei nodi yn Asesiad Safon Cyffredinol Afonydd (Asiantaeth yr Amgylchedd).

Hyd yma nid oes ardal dan fygythiad o Nitradau ("Nitrate Vulnerable Zone") oddi mewn yn Llŷn.

Dŵr yfed - Dŵr Cymru sydd yn gyfrifol am sicrhau darpariaeth lân a dibynadwy o ddŵr yfed. O ran cyflenwad lleol mae Llŷn wedi ei osod mewn rhanbarth Llŷn- Harlech gan Dŵr Cymru. Nid oes unrhyw brinder yn yr ardal hon ar gyfer y cyfnod presennol na'r dyfodol. Ategir hyn gan Asiantaeth yr Amgylchedd sy'n nodi fod dros 20% o ddŵr dros ben yn yr ardal (data Ofwat 2008).

Dŵr Ymdrochi – Mae safon traethau Llŷn yn cael ei adlewyrchu drwy'r nifer o draethau sydd wedi eu gwobrwyo gyda gwobrau traeth rhyngwladol a chenedlaethol. Maent ymysg y glanaf, diogelaf a'r mwyaf trefnus drwy'r Deyrnas Unedig ac mae'r nifer wedi derbyn gwobrau ar sail safon y dŵr a'r cyfleusterau. Mae traethau Aberdaron, Abersoch a Phwllheli er enghraifft wedi derbyn Baner Las.

Ar lefel Genedlaethol mae Adroddiadau yn cadarnhau fod safon dŵr ymdrochi yng Nghymru yn dda iawn o ganlyniad i wella mewn gwaredu a thrin carthion. Ar adegau mae glaw yn creu llawer o all-lifiad o dir amaethyddol a pheth o'r dŵr hynny wedi ei lygru. Mae'r Gymdeithas Cadwraeth Morol yn rhagweld parhad yn y problemau hyn oherwydd newid hinsawdd ac yn gobeithio y bydd cynlluniau gan Dŵr Cymru, Llywodraeth Cymru a Moroedd Gwyrdd yn fodd i wella'r sefyllfa. Mae'r Gymdeithas Cadwraeth Morol yn argymhell newidiadau mewn ffermio, gwella systemau carthffosiaeth a monitro cyson.

Pridd glân

Ardal amaethyddol yw Llŷn ac mae'r tir wedi ei ffermio dros genedlaethau. Mae priddoedd o safon da ar y tiroedd isel (2, 3a a 3b) sydd yn adnodd cenedlaethol gwerthfawr ar gyfer magu stoc a thyfu cynydu yn ogystal â chynnal bywyd gwylt. Hefyd oherwydd absenoldeb diwydiannau a gweithfeydd mae lefelau llygredd y pridd yn isel yn yr ardal er fod rhai safleoedd unigol lle ceir llygredd yn dilyn gwaith mwyngloddio. Er bod nifer helaeth o safleoedd tirlenwi wedi bod yn yr ardal yn hanesyddol erbyn 2009 doedd dim un safle o'r math yma oddi mewn yr AHNE.

Bellach mae adnabyddiaeth llawer gwell o'r angen i warchod y tir a'r pridd. Mae deddfau a systemau wedi eu mabwysiadu ar gyfer asesu safon tir, adennill tir llygredig ac atal llygru pellach. Y nod yn Llŷn yn cynnal safon uchel y pridd a rhesymoli defnydd o wrteithiau a chemegolion.

Tawelwch a Llonyddwch

Mae Pen Llŷn yn lle o dawelwch a llonyddwch (neu dangnefedd) oherwydd natur wledig arfordirol yr ardal ac absenoldeb diwydiant a gweithfeydd mawr. Cadarnhawyd hynny mewn adroddiad a gomisiynwyd gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru yn 1997 i asesu ardaloedd tawel yng Nghymru. Roedd yr astudiaeth yn ystyried y prif gategoriâu o ddatblygiad sy'n creu cynnwrf fel traffig, trefi a phentrefi, strwythurau trydanol, rheilffyrdd a meysydd awyr. Hefyd cofnodwyd lleoliad rhai datblygiadau penodol sydd yn cael effaith ar lonyddwch megis chwareli, mastiau, ffermydd gwynt, saethu colomennod clai, badau dŵr personol a chychod rasio. Roedd map oedd yn crynhoi casgliadau'r Astudiaeth hon wedi ei gynnwys yn y Cynllun Rheoli gwreiddiol.

Yn yr Adroddiad roedd rhan helaeth o Llŷn wedi ei diffinio fel Ardal Dawel neu haen C (lefel isel o gynnwrf). Yn ogystal, roedd trwyn y Penrhyn ac ardal ger Clynnog wedi eu dynodi yn ardaloedd lle'r oedd ychydig iawn o olau nos ("skyglow"). Dangosodd yr astudiaeth fod rhai gweithgareddau swllyd (gweithgareddau morol yn bennaf) wedi eu dangos ar yr arfordir deheuol o amgylch Abersoch a Llanbedrog.

Yn 2009 bu i Gyngor Cefn Gwlad Cymru gomisiynu Land Use Consultants i wneud asesiad newydd o Gymru gyfan. Ar gyfer y gwaith yma ceisiwyd dilyn y fethodoleg a ddefnyddiwyd yn flaenorol er mwyn creu cymhariaeth. Mae'r Arolwg yn casglu fod tua 11,600km sgwâr o Ardal Dawel yng Nghymru (tua 55% o arwynebedd y wlad) ond fod gostyngiad o 1,500 km sgwâr (tua 6% o holl arwynebedd Cymru). Gweler map Arolwg Llonyddwch Cymru 2009 sydd yn crynhoi casgliadau'r astudiaeth. Gweler www.stats.wales.gov.uk am fwy o fanylion.

Awyr dywyll yn y nos

Mae cysylltiad rhwng natur dawel a heddychlon a lefelau golau nos mewn ardaloedd. Fel y disgwyl mae lefelau uchel o olau nos mewn ardaloedd trefol tra mae lefelau isel mewn ardaloedd gwledig fel Llŷn. Bellach sylweddolwyd fod ardaloedd gydag ychydig o olau nos yn prinhaus trwy'r DU. Fel cydnabyddiaeth o bwysigrwydd hyn mae Llywodraeth Cymru wedi cefnogi ymgyrch Cymdeithas Seryddiaeth Prydeinig dros Ffurfafen Dywyll.

Erbyn hyn mae golau nos sylweddol yn cael ei adnabod fel math o lygredd. Nid yn unig fod effaith uniongyrchol y golau yn amharu ar yr awyr dywyll naturiol ond hefyd mae golau artiffisial yn amharu ar ecosystemau sydd yn dylanwadu ar iechyd pobl a bywyd adar.

Mater arall yw'r trydan a ddefnyddir er mwyn darparu'r goleuadau. Mae cyfleon i wneud arbedion ariannol ac amgylcheddol trwy leihau'r defnydd o oleuadau a hefyd newid i lampau a golau LED ac ardrawiad isel. Hefyd, mae rhai Awdurdodau Lleol wedi cyflwyno cynlluniau i ddiffodd rhai goleuadau stryd yn ystod oriau'r nos er gwneud arbedion ariannol am mae hynny wedi bod o fudd amgylcheddol yn ogystal.

Nodwyd yn y Cynllun Rheoli gwreiddiol fod rhannau sylweddol o'r AHNE yn parhau heb lygredd goleuo. Wrth gwrs mae goleuadau yn y trefi a'r pentrefi ac ar rai o'r ffyrdd. Hefyd mae llifoleuadau yng Nghlwb Chwaraeon Bodegroes ac Ysgol Botwnnog – sydd oddi allan yr AHNE ond yn weladwy o gryn bellter i ffwrdd pan maent mewn defnydd.

Wrth astudio Adroddiad ar Gyflwr yr Amgylchedd Cymru fe ellir cymharu'r sefyllfa yn 2009 a 1997. Yn gyffredinol nodir bod cwmpas o 6% neu 1,500 km² o ardal llonydd yng Nghymru rhwng y ddau arolwg. Yn achos AHNE Llŷn erbyn 2009 mae llonyddwch cyffredinol yr ardal yn awr yn dangos pocedi o ardaloedd llai llonydd o gwmpas Llithfaen, Tudweiliog, Rhiw, Llanengan, a llethrau Garn Fadrun. Nid yw'n glir a yw'r pocedi o ddirywiad sydd wedi eu hadnabod yn ganlyniad i ddatblygiadau unigol ynteu yn rhan o batrwm mwy tymor hir. Nid oes gwaith pellach wedi ei wneud i weld os oes newid pellach yn y sefyllfa.

Prif Faterion

Trafnidiaeth a Moduron

Oherwydd natur wledig Llŷn, mae'r mwyafrif o'r trigolion yn naturiol yn ddibynnol ar foduron at ddefnydd pob dydd. Hefyd, gwelir cynnydd sylweddol yn ystod tymhorau gwyliau yn y lefelau traffig wrth i nifer fawr o ymwelwyr deithio yn eu ceir. Mae hyn i'w weld fwyaf amlwg yn ardaloedd Abersoch a Phwllheli gyda tagfeydd yn ystod y misoedd prysuraf. Mae cynnydd mewn traffig a thagfeydd yn cynyddu mewn llygredd awyr.

Buasai llai o deithiau mewn moduron a chynnydd mewn teithio trwy ddulliau cynaliadwy o les o ran llygredd ac fe allai greu buddion o ran iechyd. Credir felly fod cyfleon i hyrwyddo dulliau cynaliadwy o deithio trwy arddangos amserlenni a gwybodaeth berthnasol arall. Mae cyfleon sydd ar gael eisoes megis Rheilffordd y Cambrian a Bws Arfordir Llŷn yn ddulliau hwylus ac mae angen sicrhau digon o gydweithio a hyrwyddo'n effeithiol.

Credir y gall beicio gynnig cyfleon i leihau teithio mewn cerbydau a bod yn llesol o ran iechyd. I gyd- fynd gyda hyn mae'r Gwasanaeth AHNE wedi lansio taflen wybodaeth newydd yn ddiweddar am Gylchdeithiau Beics Llŷn. Mae'n bwysig datblygu cyfleon pellach i feicio yn yr ardal drwy ddarparu llwybrau addas a hyrwyddo'r cyfleoedd hynny.

Sbwriel

Mae sbwriel a baw cŵn ar lwybrau, safleoedd picnic, meysydd parcio yn broblem ac yn niweidiol i ddelwedd yr ardal fel un lân a thaclus. Hyn yn hyn nid yw hon yn broblem fawr ond mae cynnydd bychan mewn achosion ac fe all toriadau ariannol olygu llai o finiau a wardeniaid i oruchwylio.

Gallai gosod rhagor o finiau mewn safleoedd amlwg leihau rhywfaint ar hyn yn ogystal â chodi ymwybyddiaeth am yr AHNE a'i holl nodweddion arbennig a pha mor niweidiol yw gwaredu gwastraff yn anghyfrifol. Mae prosiectau yn y gorffennol megis Trefi Taclus wedi cydweithio yn dda gydag ysgolion lleol i greu arwyddion i geisio atal problemau baw cŵn er enghraifft.

Gwelir llawer o sbwriel hefyd ar ein traethau, gyda pheth ohono yn amlwg wedi ei gario yma yn ystod tywydd stormus. Mae lle yma i godi ymwybyddiaeth ymysg defnyddwyr cychod ac ati am pa mor bwysig yw gwaredu sbwriel yn y dull cywir. Mae Cadwch Cymru'n Daclus yn cynnal ymgyrchoedd glanhau o bryd i'w gilydd gyda gwirfoddolwyr ar draethau megis Porth Neigwl ac mae unrhyw brosiect o'r math hwn i'w annog a'i gefnogi.

Er nad oes tystiolaeth ffeithiol i gadarnhau hynny mae'n ymddangos fod mwy o dipio anghyfreithlon ar ochor ffyrdd hefyd yn sgil cwtogi ar gasglu sbwriel a diffyg canolfan ailgylchu gwastraff/sbwriel ar Benrhyn Llŷn. Eto mae cyfleon i godi ymwybyddiaeth ac addysgu. O ran hyn mae lle hefyd i ystyried dulliau o godi ymwybyddiaeth am waredu gwastraff fferm yn fwy gofalus gan felly leihau sgil-ffeithiau amgylcheddol.

Llygredd dŵr

Ar y cyfan mae achosion o lygredd dŵr yn isel yn yr ardal ac mae gwelliannau wedi bod mewn safon dŵr croyw, dŵr yfed a dŵr ymdrochi yn sgil deddfau, rheoliadau a gwaith trin newydd. Mae ansicrwydd am yr union sefyllfa o ran allyriadau carthffosiaeth i'r môr ac efallai fod achos dros asesu'r sefyllfa. Gall safon dŵr ymdrochi is-safonol olygu problemau mewn ceisiadau am wobrau traeth fel y Faner Las a Baneri Gwyrdd. Mae diffyg cyllid hefyd yn medru bod yn rwystr i ymgeisio am y gwobrau traethau.

Mae angen sicrhau safon dŵr yn cael ei fesur a'i gynnal ac fod Dŵr Cymru yn parhau i weithredu yn effeithiol yn yr ardal fewn yr AHNE.

Gweithgareddau Hamdden ar Draethau

Mae sawl adroddiad wedi bod yn ystod y blynyddoedd diweddar am gychod pŵer, beiciau dŵr personol ac ati yn amharu ar eraill a'r amgylchedd o'u cwmpas. Gall hyn fod drwy greu sŵn, achosi gwrthdaro rhwng gwahanol ddefnyddwyr ac amharu ar fywyd gwylt. Er mwyn ymateb i hyn mae Cyngor Gwynedd wedi creu system gofrestru badau dŵr personol ers nifer o flynyddoedd bellach sydd wedi creu gwelliannau. Hefyd mae Côt Morol Gwynedd wedi ei gyhoeddi yn ddiweddar (2016) wedi ei anelu at ddefnyddwyr y môr a'u hannog i fod yn wylidwrus o ran bywyd gwylt morol a pheidio â tharfu ar anifeiliaid, pysgod ac adar.

Datblygiadau Newydd

Gyda rhai datblygiadau newydd bydd golau ychwanegol yn cael ei osod er mwyn gwasanaethau'r adeilad. Yn achos tai unigol nid yw hon yn broblem fawr ond mae'n fwy arwyddocaol mewn achos stadau o dai. Hefyd gall goleuadau gael eu gosod ar gyfer adeiladau masnachol neu wasanaethol newydd ac mae rhai enghreifftiau lle gwelwyd golau sylweddol yn cael ei gyflwyno e/e Gorsaf Dân newydd yn Nefyn. Gall goleuadau hefyd gael eu rhoi o amgylch adeiladau amaethyddol gan amharu ar yr awyr dywyll mewn lleoliadau gwledig.

Polisiau

PP 1. ANNOG A HYRWYDDO MENTRAU CLUDIANT CYHOEDDUS A'R DEFNYDD OHONYNT A MATHAU ERAILL O DEITHIO CYNALIADWY OHERWYDD Y BUDDION AMGYLCHEDDOL A'R CYFLEON O RAN IECHYD A LLES.

Mae teithiau cerbydol yn creu llygredd aer yn yr ardal a thagfeydd yn ystod cyfnodau gwyliau prysur. Bydd y Gwasanaeth AHNE, mewn cydweithrediad gyda

sefydliadau eraill, yn hyrwyddo cludiant cyhoeddus fel dull o deithio i'r ardal (bysiau a Rheilffordd y Cambrian) ac yn yr ardal ei hun. Hefyd mae cyfleon i gynyddu dulliau eraill o deithio cynaliadwy a beicio yn arbennig. Bydd y Gwasanaeth AHNE felly yn hyrwyddo beicio yn benodol fel dull o deithio yn lleol.

PP 2. CYDWEITHIO I GYNNAL A GWELLA SAFON DŴR A PHRIDD YN YR ARDAL.

Er fod safon dŵr a pridd yn uchel yn yr ardal mae'n bwysig cynnal a sefyllfa a hynny a gwneud rhai gwelliannau lle bo'n bosibl. Anelir i gweithio gyda adrannau eraill Cyngor Gwynedd ac asiantaethau fel Dŵr Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru a Llywodraeth Cymru yn ogystal â pherchnogion safleoedd er cyflawni hyn. Credir hefyd y dylid ymgeisio am wobrau fel Y Faner Las/ Werdd er mwyn adlewyrchu safon uchel y dŵr a'r adnoddau mewn rhai lleoliadau.

PP 3. CYFYNGU AR LEFELAU SŴN A GOLAU NOS YN YR AHNE A GERLLAW A HYRWYDDO'R DEFNYDD O OLAU STRYD/ ALLANOL SY'N YNNI EFFEITHIOL AC ARDRAWIAD ISEL.

Mae tangnefedd ac awyr dywyll yn rinweddau sy'n perthyn i AHNE Llŷn ac mae'r polisi yn anelu i gyfyngu ar ddatblygiadau fyddai yn amharu ar hynny. Ar y cyfan nid yw sŵn yn broblem ond mae goleuadau presennol a rhai o'r newydd yn medru amharu ar dywyllwch y nos. Byddid felly yn argymhell amodau i reoli golau mewn cysylltiad â datblygiadau newydd a hyrwyddo perchnogion i asesu goleuadau presennol i weld os oes cyfleon i leihau golau neu cael rhai sy'n cael llai o ardrawiad.

PP 4. HYRWYDDO LEFELAU GLENDID LLEOL TRWY ANNOG AILDDEFNYDDIO, AILGYLCHU, A GWAREDU SBWRIEL YN GYFRIFOL.

Er fod rhai llecynnau bach o sbwriel o dro i dro nid yw tipio anghyfreithlon yn broblem fawr yn yr ardal er fod newid mewn trefniadau casglu sbwriel a chwtogi ar amseroedd agor canolfannau ail-gylchu lleol. bydd y gwasanaeth ahne yn cydweithio efo adrannau eraill y cyngor ac eraill fel cadw Cymru'n daclus i glirio safleoedd, addysgu perchnogion am ailddefnyddio ac ailgylchu a chymryd camau gorfodaeth pan yn angenrheidiol.

PP 5 . CODI YMWYBYDDIAETH AM EFFAITH NEGYDDOL A PHERYGLON IECHYD BAW CŴN AC ANNOG PERCHNOGION I FOD MWY CYFRIFOL.

Yn ogystal â bod yn berygl i iechyd mae baw cŵn yn ddiflas ac yn cyfleu argraff negyddol am leoliad neu lwybr. er nad oes gwybodaeth ffeithiol i gadarnhau mae'n ymddangos fod mwy o gŵn yn yr ardal ac fod hon yn dod yn fwy o broblem. bwriedir cydweithio gyda adran iechyd y cyhoedd a sefydliadau eraill i adnabod manau lle mae problemau a gweithredu ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth a gorfodaeth i wella'r sefyllfa.